

DE OUDHEID DER BLOEMENKONINGIN.

MEDEGEDEELD DOOR

B E T S I J P E R K.

Waar snuffelen in oude papieren dikwijls nuttig voor wezen kan! Immers een oud tijdschrift gaf mij eenige nasporingen over de oudheid der vereering van de koningin der bloemen in handen, die welligt den bloeminnaren niet onwelkom zullen zijn.

Dat de Roos onder dien titel wordt verstaan, behoeft voorzeker geen nader betoog. Bij rijk en arm toch, bij aanzienlijk en gering wordt ze aldus en waarlijk niet ten onrechte geheeten, wanneer zij het uitgestrekte plantsoen achter het paleis versiert of op het strookje gronds voor de hut der armen haar heerlijke geur uitwasemt, voornamen en geringen beiden ten genot.

De door mij gevonden wetenswaardigheden betreffende de Roos zijn goeddeels nasporingen van een Franschman, LEYSELLER DES LONGSCHAMPS, aan wien de koningin der bloemen zooveel belang inboezemde, dat hij in den nacht des tijds, — daarin toch verliest zich hare geschiedenis, — opspoorde en verzamelde wat hier en elders over haar staat opgeteekend.

Welk volk den rozelaar het eerst aankweekte, — zegt hij, — is niet met zekerheid bekend. Gissingen, die tot niets leiden, zijn slechts dienaangaande te maken. 't Komt mij echter als zeer aannemelijk voor, dat de overoude Egyptenaren haar reeds kenden, ofschoon obelisk en hieroglyphen daarvan eenig spoor vertoonen. Ook is het zeer wel mogelijk, dat de vermaarde tuinen van Babylon, waarvan men ten huidigen dage nog den toestel à la Semiramis herkomstig meent, reeds rozen te aanschouwen gaven. Immers onderscheiden reizigers, ja zelfs die der vroegste tijden, getuigen in Perzië, in welks nabijheid de Babylonische tuinen eenmaal gevonden werden, een aantal soorten van rozelaren te hebben aangetroffen.

Als stellige waarheid kan ik echter den belangstellenden melden, dat de Israëlieten, ten tijde van SALOMO, de koningin der bloemen alom aankweekten; want in twee werken, aan dien wijzen vorst toegeschreven, is er dikwijls sprake van rozen en wordt de Roos van Saron vooral meermalen genoemd. Elders wordt in een werk, zeven eeuwen na dien wijzen koning geschreven, op onderscheiden bladzijden de Roos aangehaald, en verzekerd, dat de Israëlieten gansche tuinen bezaten, die met de geurigste rozelaren beplant waren. De Roos van Jericho erlangde zelfs eene groote vermaardheid, en niet ten onrechte schreef de dichter dier tijden: »Ik hef mijn takken op, als de palmen van Cadès! Als de rozelaar van Jericho draag ik ze omhoog! . . .» Elders vervolgt hij: »Eene stem roept mij toe, luister, o goddelijke kiemen! en draag vruchten, als de rozelaren aan de oevers der meren!» Verder: »Hij is verschenen (doelende op den Messias), hij is verschenen als een regenboog te midden van glanzende wolken en als de rozelaar, zijne bloemen vol liefstalligheid dragende in de lente!»

Pleit dit genoeg voor den bloei der Rozen tijdens de Israëlietische onafhankelijkheid, niet minder kunnen wij ze bij de oude Grieken bewijzen. Immers HOMERUS ontleende aan de schitterende rozenkleur het beeld van den opgang der zon in zijne Ilias en Odyssea, en PERODOTUS, vijf eeuwen levende voor onze tijdrekening, beweert, dat in eene streek van Macedonië, in de hoven, die men aan MIDAS, GERDUS zoon, meent toebehoord te hebben, wilde rozen bloeiden, wier geur die der met zorg verpleegden verre overtrof.

Er zullen al ligt even oude bloemen als rozen worden aangetroffen, werpt deze of gene mij tegen. Ik stem zulks toe; welligt nog oudere, doch aan geen harer werd de koninklijke titel verleend, die de roos allengs erlangde door de voorkeur, die haar boven alle gebloemde geschonken werd. En dat de roos geen koningin geheeten wordt, omdat fabelachtige overleveringen haar dus heetten, getuigen de fragmenten, die ons van de onsterflijke SAPPHO zijn bewaard, die een zestal eeuwen voor CHRISTUS leefde en in wier verzen de roos werkelijk ten troon is geheven.

Luister slechts, hoe de dichteresse zingt: »Als JUPITER der bloemen eene koningin wilde stellen, verkoos hij daartoe gewis de Roos, want

alleen het sieraad der aarde, de glans der planten, 'tjuweel der bloemen, 't email der landdouwen, de schitterendste en schoonste onder de schoonen zou zulk een eere waardig zijn!"

»Is haar adem niet liefde? Zijn haar bladeren geen oogbeking? Is haar blozend knopje niet onbeschrijfelijk aanminnig, als ze haren minnaar, den vluggen ZEPHIR, tegenlacht?"

Dus zong SAPPHO om ANAKREON tachtig jaren later te bezielen. Ook hij verhief den rozelaar in zijne liederen. Luister andermaal: »Omstrengelen wij BACCHUS milde gaven met de bloem, aan de liefde gewijd, de schoone bleeke roze! Sieren we den schedel met een krans van rozen, want rozen, o! ze zijn de schoonste der schoonen, niet alleen door de menschen verzorgd en beschut en verpleegd, maar door de Goden geliefd, ja vergood!"

Trippelend zweeft de bevallige zoon van VENUS met de Gratiën daarheen! zijn zijden lokken zijn met rozen doorvlochten en met den geur der rozen gekruid! »Kom! ook ik wil mij tooijen, o BACCHUS! en opgaan, mijner schoonheid en kracht gansch bewust en vrolijk van harte, dansen in den voorhof eens tempels, met rozen omwondene kruin!"

Dezelfde dichter heft zijne zesde ode aan in denzelfden toon: »Op! op! kransen we onze hoofden met heerlijke rozen, laat ons drinken en ons baden in lieflijk genot!"

Maar waarachtige liefde en bewondering bezielt hem, als hij de koningin zelve bezingt en in haren lof ontsteekt: »Bezingen wij het bloemgetij, maar bovenal de lenteroos!" en dan voortgaat: »De rozen met zoo zachten geur, als de adem onzer Goden; de vreugde van den sterveling; het sieraad onzer schoonen. Haar voegt alleen des dichters lied, want kwetsen ook hare doornen, haar bloeijen blijft ons ten genot, haar geur ten kracht, ten leven!"

Voorts heeft in 'sdichters taal de zon vingeren als rozen; VENUS eene gelaatskleur als rozen; de nimfen boezem en armen als rozen, terwijl rozen de zieken ten troost zijn en den ouderdom de dagen der vrolijke jonkheid herroepen.

»Dan hoe," — vraagt ANAKREON elders, — »dan hoe zal ik naar waarheid des rozelaars oorsprong beschrijven? En hij antwoordt zich

zelve en anderen: »Als de zee uit het schuim harer golven de schoone VENUS had verwekt, ontsteeg ze haren schoot, met de heerlijkste, welriekendste rozen omstrengeld. Als uit JUPITER'S hersenen de gewapende PALLAS te voorschijn kwam, baarde de aarde een nieuw meesterstuk der natuur, een prachtigen rozelaar, en alle goden zagen toe en bewonderden en wedijverden onderling ten einde de ontluijing der bloemen te bespoedigen, en tot bevordering van den bloei besprenkelden zij den rozelaar met geurigen nektar, en van stonde aan hief zich majestueus de, onsterfelijke roos op den doornigen stengel omhoog!»

Folianten waren gewis zaâm te stellen van de verzen, sints SAPHO ter eere der rozen gedicht, die trots het oude thema en de vele reeds bestaande variatiën, nog zoo menig spoor van frissche naïviteit verraden, dat we wel overtuigd moeten worden van de innige liefde, die door alle volkeren der aarde de koningin der bloemen wordt toegedragen, — want als zoodanig is zij door alle natiën bezongen.

Doch mijn doel was geenszins uit de gevonden nasporingen alleen den lof der rozen te verkondigen, maar tevens haren oorsprong meê te deelen, volgens verschillende dichters van het grijs voorleden.

Onder de oudste zangers worden er gevonden, die de Roos hebben toegewijd aan den zoon van VENUS, anderen aan de Godesse zelve, wier schoonheid even weergaloos was, als die van den prachtigsten rozelaar.

Wat echter ietwat getuigt voor het regt dier toewijding aan VENUS zelve, is, dat men zich niet alleen bij hare vereering van rozen bediende, maar hare priesteressen met rozen-guirlanden waren getooid.

De opdelving van een Venusbeeld uit de puinhoopen van Herculanium getuigt mede voor de waarheid, want ook dit was met rozen omhangen.

Anderen hadden haar weder geheiligd aan de Zon, de Gratiën en HARPOCRATES, den God der stilzwijgendheid.

Door die toewijding aan HARPOCRATES werd zij als van zelf het zinnebeeld der stilzwijgendheid. Van daar komt het bekende spreekwoord »onder de roos!» dat het verzoek van geheimhouding in zich sluit. Van die toewijding is mede de nog bestaande gewoonte in sommige Noordsche

streken herkomstig, om de zoldering der eetzaal met een of meer rozen te versieren, ten einde daardoor een ieder worde toegeroepen: »Houdt voor u zelven, wat onder den disch verhandeld wordt!»

Maar 't was de dichters der oudheid niet genoegzaam de Roos eener Godheid toe te wijden, dat zij verre. Ook haar oorsprong moest geengewone, hare geboorte geene gansch natuurlijke zijn. Alzoo kwamen er fabelen in omloop, betreffende niet alleen des rozelaars bloei en aanvalligen tooi, maar zelfs zijne geboorte.

Wij kennen die geboorte volgens ANACREON, die haar met de schoone VENUS der zee deed ontstijgen, en ze de aarde baren liet bij PALLAS verschijning. Een andere dichter, BION genaamd, doet de rozen echter ontluiken uit het bloed van ADONIS, die volgens de fabelleer viel als het offer van een verwoed everzwijn, door DIANA in eene vlaag van jaloezij op de bedde van MARS op ADONIS afgezonden.

»Wee! wee! driewerf wee! over u, o schoone godesse VENUS! ADONIS is niet meer!» en op die klagt, zegt BION, plengde zij even zoo vele tranen, als er bloeddroppelen vloeiden van den gevallen. En de tranen sypelden op aarde en veranderden in bloemen, en ADONIS bloeddroppelen werden tot heerlijke rozen, en de Venus-tranen tot sierlijke anemonen.

Hoewel OVIDIUS geen rozen noemt, wanneer hij van dezelfde metamorphose gewaagt, en VENUS eenvoudig tot ADONIS doet zeggen: »Uw bloed zal in bloemen verkeeren!» zoo beoogt ook hij gewis geene anderen dan rozen.

THEOPHRASTUS, APOLLODORUS en anderen gewagen slechts van een heensnellen van VENUS ter beveiliging of redding van ADONIS, waarbij de doornen hare voeten openreten. De bloemen, eertijds wit, kleurden zich toen met het bloed der godesse én erlangden onmiddellijk de ons zoo behagelijke frissche rozentint.

Deze voorstelling bezielde dermate een Florentijnsch kunstenaar, dat hij de schoone statue op een van Florence's pleinen wrochtte, VENUS voorstellende de doornen uit den gewonden voet rukkende, die op den huidigen oogenblik nog evenzeer de trots der Italianen uitmaakt, als toen zij 't schoone beeld voor 't eerst verrijzen zagen.

De fabelleer biedt trouwens eene ruime verscheidenheid zoowel over

het ontstaan als over de kleurvorming der rozen. Ze verhaalt mede, dat AMOR op den Olympus de goden en de godinnen ten dans leidende, struikelde, viel en een kelk omver stootte, zoodat de nektar over de witte rozen stroomde en ze een roode tint gaf.

Volgens eene fabel van AUSONIUS dankt de roos haar bevallig kleed aan CUPIDO's bloed. VENUS — zegt de dichter — verbitterd door het verdriet, haar door dien zoon berokkend, ontnam een rozelaar een tak en sloeg met dezen den deugniet dermate, dat het bloed uit zijn teeder ligchaam vloeide en de reeds rose, roze een donkerder kleur gaf. Met die donkere rozen wordt gewis de lieve maandroos bedoeld.

Dan, niet alleen oude dichters, maar ook jongeren gaan voortvariatiën op hetzelfde thema te leveren.

Zoo poogde een pater der Jezuiten, RAPIN, mede aan het ontstaan der Rozen een bovennatuurlijken glimp te geven. Immers in zijn *Poème des Jardins*, geschreven onder LOUIS XIV, spreekt hij van eene beeldschoone koningin van Corinthe, RODANIA geheeten, die aan onderscheidene vorsten een hevige liefde inboezemde.

Drie prinsen — schrijft de eerwaarde vader — zagen echter hoogst verbitterd hunne innige liefde versmaad en besloten haar in den tempel te belegeren, alwaar zij eene schuilplaats had gezocht tegen de schare minnaars. Het gansche volk was haar derwaarts gevolgd en eischte, als verblind door hare weergalooze schoonheid, dat ze zich in stede van het beeld der godesse DIANA op het altaar zou plaatsen. DIANA's broeder APOLLO ontstak echter dermate in woede over den smaad, hierdoor zijne zuster aangedaan, dat hij RODANIA herschiep in een rozenstruik en de haar omstuwende en trouwe onderdanen in de stekels en doornen, die elke roos vergezellen, opdat ze haar ten eeuwigén dage tegen elke belaging zouden beschermen. Een der drie prinsen, de vurigste minnaar, werd herschapen in een vlinder, de beide anderen in gevleugelde insecten, die, aan de oude liefde getrouw, tot heden den beminden rozelaar omzweven en coquetteren.

GESSNER, een Zwitsersch dichter, laat in een zijner idyllen BACCHUS zelve het ontstaan der rozen vertellen. »Ik vervolgde,» zegt de God, »eene jeugdige, bekoorlijke, beeldschoone nimf. De slanke vlugtelingé dartelde en zweefde over het bloemtapeet, smadelijk

lagchend als ze omblickende, mij stumperigen vervolger ontwaarde, omdat de afstand al grooter en grooter tusschen ons werd. Bij den Styx en de hooge goden! ik verklaar ieder, die mij hooren wil, nooit het genot gesmaakt te hebben, dat mij de inhaling verschaft, zoo zij zich niet in een doornhaag had verward. Vreugde-dronken naderde ik haar. Ontstel niet dus, bekoorlijke schoone! vleide ik. Wees goedsmoeds, u zal geen leed wedervaren, want ik ben BACCHUS, de Gods des wijns, de God der vreugde, kortom, de eeuwig, eeuwig jonge God! En de bevallige sloeg de oogen neder en bloosde.... en ik?.... och! ik was de doornstruik zoo innig dankbaar, dat ik ze met mijn ring aanraakte en beval, bloemen te dragen van dezelfde kleur als het blosjen, dat de wangen der bekoorlijke nimf overtoog. Naauw had ik uitgesproken, of de doorn droeg rozen!"

De Oosterlingen vereeren en vereerden mede de koningin der bloemen in hunne onderscheiden werken.

Volgens het *Boun Dehewh* of de leer van het ontstaan der wereld, van ZOROASTER, was de stengel der roos doornloos voor de komst van Ahriman — het kwaad — op aarde. Dezelfde leer verklaart verder, dat elke bloem door een bijzonderen *Amscharpand*, een soort van Engel, wordt beschermd, en aan een honderdbladerige roos toegewijd is en beschermd door Din, een der voornaamste Amscharpands.

BASILIUS meent mede, dat bij het ontstaan der wereld de rozen doornloos waren en dat zij hare stekels eerst kregen naarmate 'smenschen boosheid toenam. Welligt hangt dit beweren zamen met de genoemde veronderstelling onder de Oostersche schrijvers.

De Turken meenden zelfs iets wonderbaarlijks te moeten zien in de lieve kleur der roos, maar de Turksche verbeelding, hoewel niet minder rijk, toch veel minder bevallig dan de Grieksche, vormde zich een meer vreemdsoortig dan wel bekoorlijk idée over haar ontstaan. Namelijk voor den Turk ontstond de roos uit het zweet van MAHOMED. Dit geloof verschaft de roos trouwens de hoogste eer onder de Muzelmannen, die hare verwaarloozing schier heiligschennis heeten. Immers zoo zij eene roos verflenst aan den weg vinden, rapen zij ze op, kussen ze en geven ze een veilige plaats, opdat zulk een heilige bloem niet andermaal ontheiligd worde.

Maar niet alleen verheffen MAHOMEDS priesters de roos boven alle gebloemde, de vroegere priesters van CHRISTUS handelden eveneens, door ze in 't Paradijs te plaatsen. Een beschrijver van het leven der heiligen verhaalt de geschiedenis van de jeugdige martelares DOROTHEA in Caesarea, die den Heidenschen schrijver THEOPHILUS tot het Christendom bekeerde, door de loutere toezending van rozen uit het Hemelsche paradijs in het midden des winters. Na den dood van den heiligen LODEWIJK, bisschop van Toulouse en zoon van den Napelschen koning KAREL II, zag men een roos op zijne lippen. Een ander schrijver verhaalt, dat daags na de teraardebestelling van een vroom jongeling een rozelaar prijkte op het graf met verwelkte rozen.

Madame DE MONTALAMBERT verhaalt onder de vele wonderen, die aan rozen ooit werden toegeschreven, de navolgende van de heilige koningin der Hongaren ELIZABETH. ELIZABETH bezocht niet alleen dikwijls arme nooddruftige onderdanen, maar deelde vaak geld en kleedingstukken onder hen uit. Zoo toog zij dikwijls belast dalwaarts heen naar de hutten der armen, soms alleen, somtijds door eenige vertrouwelingen vergezeld. Eens daalde zij den weg van het kasteel af langs een hobbelig ongebaand pad en stuitte onverhoeds, belast en beladen als ze met allerlei levensbehoefte was, op haren echtgenoot, die van het jagen huiswaarts keerde. Ten hoogste verbaasd zijne gemalin hier alleen op een zoo ongewoon uur, maar tevens dermate belast en beladen aan te treffen, dat ze in 't gaan bemoeijelijkt werd, wilde hij volstrekt weten wat zij onder haar mantel droeg en wat haar het paleis deed verlaten. Vruchteloos poogde ze den koning te weerhouden, haren mantel los te haken, waaronder zij een en ander voor zijn koninklijken plik zocht te verbergen, doch niets baatte, en ziet! toen traan noch woord haar rust gaf, maar zij den mantel openen moest, ontwaarde zijne majesteit, tot hare eigen verbazing, een keur van de heerlijkste, prachtigste rozen.

't Ligt buiten mijn bestek nog meer wonderdadigs der rozen op te sommen. Bovenstaande nasporingen zijn gewis voldoende om, wie Rozen vereert, te bewijzen, dat die vereering slechts eene regtmatige hulde is aan de koningin der bloemen, en wie ze met onverschillig oog

voorbijtreedt, een wijle bewondering te vragen voor de oudst bekende en eeuwenlang door alle geslachten heen meest geprezen en bewonderde van FLORA's kinderen.

DELFT, Mei 1863.
